

Ա.ԶԳԱՅԻՆ

Անցեալ շաբթու երկու նշանաւոր լուրեր հրատարակելով անցանք առանց դիտողութեան, վասն զի տեղ չուէինք :

Հետեւաւոր այսօր կնշանակենք մեր դիտողութիւնները, նախ աւելցունելով վերջին տեղեկութիւնները :

Նախորդ թերթով գրած էինք, թէ Ս. Պատրիարքը հեռագրով առաջարկեւ է երուսաղիմայ Ս. Պատրիարքին՝ թոյլ տալ լատինաց որպտոսարագ մատուցանել Ս. Յակոբայ տաճարին մէջ : Այս շաբթու այս հեռագրին պատասխանը հեռագրով եկեր է գերապատիւ Տ. Ի. Սահակ Ս. Արքեպիսկոպոսի ստորագրութեամբ, որ Տ. Եսայի Ս. Պատրիարքին հիւանդ լինելն ծանուցանելէն յետոյ յայտնեւ է թէ վանական վարչութիւնը չկրնար ընդունիլ Պօլսէն եղած առաջարկութիւնը :

Արդարեւ անհնար է ընդունիլ յիշեալ առաջարկութիւնը : Անշուշտ կ'իշխեն ընթերցող ազգայինք, թէ երուսաղիմայ Ս. Պատրիարքն ու պատուարժան Միաբանութիւնը որչափ ընդդիմացան, որչափ պաշտօնական բանախօսութիւնք եղան լատինաց եղած թոյլտուութիւնը խախտելու համար : Անշուշտ կ'իշխեն ընթերցողք, թէ Տ. Եսայի Ս. Պատրիարքը իւր բանախօսութեանց (լրագրաց մէջ և առանձինն հրատարակուած են) մէջ քանիցս յայտարարութիւն ըրած է թէ ոչ միայն իւր պատրիարքական իշխանութիւնը այլ և անձը կողմէ բացայայտ հետեւ նոյն թոյլտուութիւնը չընէր, ազգային իրաւունքը ոտից կոխան չտար և այլն, և այլն :

Պօլսոյ Ս. Պատրիարքն ալ իսկզբանէ խնդրոյն մինչեւ մօտեւր գրեթէ այսչափ ընդդիմացած է հանդերձ իւր Քաղաքական ժողովով, և Բ. Դրան դիմած ու բաւական յաջողած է : Սակայն զարմանալի և ցուալի է, որ քանի մ'օրէ հետէ խախտած է դիտարարութենէն և կողմէ խախտել նաեւ երուսաղիմայ Ս. Պատրիարքին ու վանական վարչութեան հաստատամտութիւնն ալ : Այս գործուածները շուրջին կարելի է չգայթապել : Եթէ մեր ազգային իրաւունքն է լատինները արգելել Պատարագ մատուցանելէ, ինչպէս արգելուեցան, ինչո՞ւ ուրեմն կառավարիւի թոյլ տալ : Իսկ եթէ մեր իրաւունքը չէ, ինչ է ուրեմն այնչափ յազմանց՝ բանախօսութեանց և հրատարակութեանց պատճառը :

Լատինաց թոյլ չէր տրուեր որ Պատարագ մատուցանեն, ուրիշ առարկութիւններէ դուրս միանգամայն պատճառելով թէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյն

սկզբանց հետ չհամաձայնիր Հռոմայ Պատին անսխալականութեան նորամուտ վարդապետութեան սկզբունքը : Կրնե՞րուք մեզ հարցունել թերմեան Ս. Հօր, թէ լատինք վերջին օրերս մերժած են այս սկզբունքն, թէ անցեալները այս խնդրոյն համար մեր կողմանէ եղած ուրիշ առարկութիւնք ալ վերջին օրերս փնտցած են, և վերջապէս լատինք Պատարագ մատուցանելու իրաւունք ունին :

Այս հարցմանքն կրնեմք ոչ միայն մեք այլ ամեն անոնք որ կ'սեն վերջին դարձուածն : Կրնեմք Պատրիարքարանի դիւանատունէն, որ այս տողերը յատկապէս Ս. Պատրիարք Հօր ուշադրութեան ներկայացունէ :

Կյուսամք, թէ երուսաղիմայ Ս. Պատրիարքը եթէ լատինաց պատարագ մատուցանելու հաճութիւն տայ, որ անկարելի է, դարձեալ Սիօնի միջոցաւ կամ առանձին տետրակաւ կ'հրատարակէ պատճառներովը մէկտեղ : Ինչպէս հրատարակեց ըրած ընդդիմութիւնները :

Եւ Երուսաղիմայ անցեալ առթիւ, թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Միւսունի օրհնութեան համար պատրաստութիւն կոտեսէ : Այս շաբթու իմացանք թէ յիշեալ կաթողիկոսն մտադիր է եղեր ամենայն Հայոց Հայրապետէն յառաջ կատարել այս գործն : Հետեւաւոր կարծեմք թէ վաղը պիտի օրհնէ Միւսունը, եթէ անցեալ կիրակէ օրհնած չէ :

Ահաւասիկ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին կողմանէ ամենայն Հայոց Հայրապետական Աթոռոյն դէմ երկրորդ նախադիմումը : Եւ զարմանալի չէ, որովհետեւ նախատական և հեգնական ոճով « ստացական » գրող կաթողիկոսէն ուրիշ բան սպասել տղայութիւն է : Որչափ յանդգնութիւն կարծես թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին վերաբերեալ ամեն բանակցութիւն վերջացած, և վիճակին մէջ շատ բարեկարգութիւնք եղած են, ու կարգը Միւսունի օրհնութեան եկած է : Ամենայն Հայոց Հայրապետական Աթոռը կ'հրատարակէ թէ Մայիսի 21 ին կիրակէ օրը Ս. Էջմիածին Միւսունի օրհնութիւն պիտի ըլլայ : շատ շանցիր՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսն ալ Միւսունի օրհնութեան կեցնէ : Այս՝ եթէ նախատինք չէ, ինչ է, կ'հարցունեմք Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ջերմ պաշտպաններուն :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը՝ որ տակաւին անհաստատ վիճակի մէջ կ'գտնուի, որ տակաւին ժողովրդեան համակրութիւնը դրաւած չէ, որ տակաւին քաղաքէ քաղաք դրեթէ հալածական կըրթի, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը եթէ այս վիճակին մէջ հաւաքականութեան և նախատանաց ցոյցեր կրնէ ամենայն Հայոց Հայրապետական

Աթոռոյն դէմ, արդեօք՝ եթէ սակաւ մի ոտից կուռան և հանդիստ գտնէ, արձակ համարձակ չըլլալի պարզէ ըմբոստութեան դրօշակն :

Ահա ներկային մէջ իբրեւ ի ջինջ հայեւոյ յստակ կոտանուի ապագայն...

Այլ առակ լուարուք :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին օժման գըլխաւոր հանդիսագիրներէն գեր. Տ. Արիստակէս Ս. Արքեպիսկոպոս (Առաջնորդ Գաղատիոյ) որ ամենաջերմ պաշտպան և ջատագով էր նորա համար, որ Եղիպտոս ուղեւորեցաւ յանուն նորա Շահնազար՝ Նուպար վարժարանը Պօլսէն Կիլիկիա փոխադրելու համար և դարձաւ ապարդիւն, և որ՝ վերջապէս՝ իւր անձն անդամ պատրաստ կցուցնէր դնել Կիլիկիոյ կաթողիկոսին համար, - այս օրերս բոլորովին թշնամացած է նորա հետ, միացած է ընդդիմադիր մասին հետ, և դժուարութիւնք ի վերայ դժուարութեանց կ'բարդուին կաթողիկոսին գլխուն վրայ : Տ. Արիստակէս Արքեպիսկոպոս Կիլիկիայէն երուսաղէմ գացեր է առ գերապատիւ Սիմոն Սրբազան՝ որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին Մենտորն է, բայց անտի եւս դարձեր է Կիլիկիա, կերելի թէ չգտնելով հաշտութեան ելք մը : Չեմք գիտեր, թէ այս բարեկամութեան հանգոյցները ինչ պատճառաւ քակուեր են :

Ինչ և իցէ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսն Պատրիարքարանի բողոքած է և կպահանջէ որ Արիստակէս Արքեպիսկոպոս Կիլիկիոյ սահմաններէն դուրս հանուի : Արդ՝ Պատրիարքարանը, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ամեն ակնարկութեանց պահանջմանց և յանձնարարութեանց անթերի գործակատարն է, հարկաւ պիտի աշխատի Գաղատիա նետել Արիստակէս Սրբազանը, և սա՝ որոյ բնաւորութիւնք բոլորովին անձանթ չեն մեզ, կարծեմք՝ պիտի ընդդիմանայ, և հետեւաւոր նոր տեսարան մի պիտի բացուի դարձեալ ի վնաս Կիլիկիոյ վիճակին :

Դարձեալ մինչեւ այս առաւօտ Պատրիարքարան եկած չէ՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին վաւերացման կայսերական հրովարտակն :

Կրօնական ժողովն երկուշաբթի աւուր նստին մէջ Սղեբդի Առաջնորդարժ. Տ. Պետրոս վարդապետի դէմ եղած բողոքները անիրաւ գտեր է յետքննութեան, և հետեւաւոր որոշեր է որ դառնայ իւր վիճակը, ուսկից հեռացած է երկար ժամանակէ հետէ :

Շնորհակալութեամբ կ'մանուցանեմք, թէ մայրաքաղաքս դանտուղ մալթիայի ազգայիններէն Գարա-օղլանեան մեծարդոյ Ահարոն տղա լրագրէս

տարեկան բաժին մը նուիրեց Մալաթիոյ Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ վարժարանին :

ԵՐԵՎԱՆԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՅՈՒՆ

Երեսփոխանական Ընդհանուր ժողովը երէկ մեծագոյն մասամբ նիստ ըրաւ , բայց արդիւնքն եղաւ՝ վէճ , յուզմունք և կռիւ :

Ինչպէս յայտնի է՝ քաղաքական ժողովոյ ընտրութեան խնդիրը կար երէկ : Չլուծուեցաւ , չկարգադրուեցաւ այս խնդիրն , որովհետեւ երեսփոխանք այլ և այլ առաջարկութիւններ ընելով ամենայն զօրութեամբ կանգնէին ընդունելի ընել : Սահմանադրութեան պաշտպան եղող և ընտրութիւնն ըստ այնմ ընել պահանջող բաղմամբիւ երեսփոխանաց ձայները խեղդեցու համար ամեն ջանք ու ճիգ կ'ընէին Սահմանադրութեան հակառակ քաղաքական ժողով կազմել ուղղութեամբ , ընտրութիւնը Պատրիարքին ձգել ուղղութեամբ : Ժողովը սակաւամբիւ անգամներէ կազմել ուղղութեամբ , վերջապէս՝ Ազգին գործերը Ազգէն չընտրուած քանի մը անձանց կամաց ու հաճոյից մատնել ուղղութեամբ : Յուզմունքն , բանակաւիւն այն աստիճան չէր սաստկանար , եթէ ոմանք այս առթիւ Սահմանադրութիւնը իրբեւ բոլորովին ոչինչ և խոտան համարելով նորա դէմ նախատանօք չխօսէին :

Մեծ եղաւ երեսփոխանաց բաղմաց զարմանքն ու ջատագան , երբ բանակաւիւնի աղմկին մէջ յանկարծ ձայն մը լսուեցաւ , ձայն մի թէ « Եւստակիաներ » դուրս առէք ձաւարդապետը » : Այս ձայնը , այս հրահրամանը որոտացողը Պատրիարքն էր , և վարդապետը՝ Բերայի քարոզիչ Ամբրոսիոս վարդապետը , երեսփոխան մը : Շատերը ոտք ելան այս միջոցին . եւստակիաները հրամանը կատարել կուզէին , բայց բողոքներն՝ որ անդադար եղան այս խոշոր ապօրինաւորութեան դէմ , արգելեցին հրամանը , և մէկքանիին յորդորանօքն Ամբրոսիոս վարդապետ Պատրիարքին ձեռքն համբուրեց : Սակայն այսպէս ալ չլինեցաւ . որովհետեւ երեսփոխանաց մէկ մասը կշարունակէր բողոքն և բացատրութիւն կպահանջէր . և թերեւս առաւել դէշ հետեւանք պիտի ունենար , եթէ ատենանք չդոյրուէր :

Տակաւին շուտած եմք և անհաւատալի կ'ընէին մեզ այս ամենամանր եղելութիւնը , որ մեր ներկայութեանը կատարուեցաւ : Ո՛րք են « Սահմանադրութեան ոգւոյն պաշտպան եմք » պօռացողները . երէկ Սահմանադրութեան ոգին մեռաւ . երէկ աղգային երեսփոխանական ժողովն անպատուեցաւ իւր ընտրած ու հաստատած նախագահէն : Ամբրոսիոս վարդապետ երեսփոխանը ինչ ոճիւր գործեց , որ Եւստակիաներով դուրս հանելու հրաման կուտայ Պատրիարքը : Ամբրոսիոս վարդապետ եթէ յանցաւոր է աղգային օրէնքը ամենայն նախատանօք արհամարհող և ճիշտ աղաղակ բարձող երեսփոխանաց դիմադրելուն համար , ուրեմն յանցաւոր և առաւել յանցաւոր են բողոք այն երեսփոխանները որ աղգին իրաւունքը՝ աղգային Սահմանադրութիւնը կպաշտպանեն :

Ինչ անուն տալու է Ս. Պատրիարքին այս գործին . բռնաւորութիւն չէ , քարաբարոտութիւն չէ , ինչ պէտք է ծամծամել . Պատրիարքը թող բացարձակ հրատարակէ թէ երբեք Սահմանադրութիւն չուղէր , երբեք երեսփոխանական ժողով չուղէր , այլ կուզէ որ ամենայն անկախութեամբ գործէ , միապետէ Ազգին վրայ իւր կամքն ու հաճոյքն :

Չեղաւ օր մ'ալ , որ Ս. Պատրիարքը Սահմանադրութեան դէմ պօռացողներուն սաստէր , ամենայն Հայոց Հայրապետը « ծիծաղելի է » ըսողները յանդիմանէր . այլ՝ ամեն սաստ , ամեն յանդիմանութիւն կուղղուին աղգային իրաւանց ու պատուոյ նախանձախնդիր երեսփոխանաց :

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՄՅՈՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՐԴՈՅ

Ա.

Ասկէ առաջ Մայրաքաղաքիս Թաղական խորհրդոյ հաղորդուած Պատրիարքական 1439 համար յրջաբերականին համեմատ իւսկիւտարու Ս. Կարապետ և Էյուսի Ս. Եղիա Եկեղեցեաց Թաղական խորհուրդներն իրենց ելեւմտից հաշուեցոյցներն՝ որոնք մինչեւ անցեալ 1871 տարւոյ դեկտեմբերի վերջ կը յանգնէին , մատուցին Տնտեսական խորհրդոյ : Այս հաշուեցոյցներուն մէկ մէկ ստորագրեալ օրինակը յիշեալ Թաղական խորհուրդներն զատ զատ իրենց Եկեղեցեաց բակը կախած են ի տես ժողովրդեան : Այն թաղեցիները որ իրենց Եկեղեցեաց վերաբերող սոյն հաշիւներուն վրայ դիտողութիւն ունին , կրնան ծանուցմանս թուականէն մինչեւ մէկ ամիս իրենց դիտողութիւններն գրով ներկայացնել Տնտեսական խորհրդոյ , իսկ եթէ նոյն պայմանաժամէն ետեւ դիտողութիւն կամ բողոք տեղի ունենայ , անընդունելի պիտի լինի :

8 Մայիս 1872

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պօլիս

Բ.

Արմաշու Սուրբ Աստուածածնոյ վանուց երեւմտից հնգամեայ հաշուեցոյցներն՝ որոնք 1867 թուականէն կսկսին և կը յանգնին մինչեւ 1871 տարւոյ վերջ , Ազգային վարչութեան Քաղաքական ժողովոյ որոշման համաձայն Տնտեսական խորհրդոյ յանձնուած են ի ըննութիւն :

Տնտեսական խորհուրդն ներկայ պաշտօնական յայտարարութեամբ կը ծանուցանէ որ սոյն հաշիւներուն նկատմամբ դիտողութիւն ունեցող անձինք ինքնին ծանուցման իրաւականէն մինչեւ 31 օր , իրենց դիտողութիւններն գրով կամ անձամբ հաղորդել Տնտեսական խորհրդոյ : Իսկ եթէ նոյն թուականէն ետեւ դիտողութիւն կամ բողոք տեղի ունենայ , անընդունելի պիտի լինի :

11 Մայիս 1872

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պօլիս

... Լամադիր

Թաղիս մէջ հաստատուած վարդան Մամիկոնեան ընկերութիւնը Ալթը մլումն Սորմակիր մզկիթին կիցը սրճարան մը վարձու բռնած ըլլալով երկու տարիէ ի վեր կշարունակէ , և սրճարանիս մէջ մինչեւ անգամ գաւաթ մը չըլլալուն պատճառաւ բողոք եղած կահ կարասիներն ընկերութեանս հաւաքուած

ստակէն տունուցու , և մինչեւ ցայսօր երկու հազար դահեկանի մօտ ծախք եղած է : Այս շարժու ընկերութիւնս իւր պատրաստ ունեցած ստակովը Երկաթուղեաց վիճակահանութեան տոմսերէն երեք հատ առնելու դիտաւորութիւն ունեցաւ եւ Մեծաթամադրոծ Պետրոս աղայի յանձնեց , որոնց թիւերը հետեւեալներն են . Ա. 333603 Բ. 212767 . Գ. 215090 , և այսուհետեւ մէկ կողմէ ալ հաւաքուած ստակով սոյն տոմսերէն առնելու միտք ունի :

Ուստի ընկերութեանս նպատակն է ամբողջ հինգ տարի ոչ մէկ բանի մը ձեռնարկել , և վերջը իւր պայմանաժամը լրանալու միջոցին՝ հաւաքուած ստակով Թաղիս դպրոցին համար կալուած մը առնելով պիտի նուիրէ :

1872 Մայիս 4

Սամաթիա Եէնի-Ճահայլէ .

Ի դիմաց վարդան . Մ. ընկերութեան

Նախագահ Փ. Գ. Գեորգի

Ա. Խ

Ա. Ս.

... Լամադիր

Մալաթիոյ վիճակը հանդարտութեան մէջ չէ՝ Մալաթիոյ Առաքել վարդապետի բացակայութենէն հետէ : Ոմանք ինչ որ ալ ըսեն , ինչ ծանր ամբաստանութիւններ ալ ընեն նորա համար , դարձեալ չգայթակղիր վիճակայնոց մեծագոյն մասը և գոհութիւն ու շնորհակալութիւն յայտնելով նորա վերադարձը կպահանջէ բաղմաստորագիր հանրագրովք :

Մենք Առաքել վարդապետի պաշտպանը չեմք , բայց պարտ կսեպեմք ժողովրդեան պաշտպան կանգնել . Ժողովուրդը որ մեծագոյն մասամբ յարած է ինա , անշուշտ առանց պատճառի չէ , անշուշտ օգուտներ տեսած է նորա հովուութենէն : Այս առաջին անգամ չէ որ մալաթիացին ամենայն զօրութեամբ բողոք կրառնայ Առաքել վարդապետը Մալաթիայէն հանել ուղղութեամբ դէմ . Հետեւաբար՝ Պատրիարքարանի պարտքն է որ ինչպէս ուրիշ նոյնպէս և այս անգամ լսելով ժողովրդեան ձայնը՝ հրաման ընէ դառնալ զինքը սիրող ժողովրդեան քով , և միանգամայն պատուիրէ որ գանգատանաց տեղի չտայ եթէ երբեք տուած է :

Պատրիարքարանը անշուշտ փորձով գիտէ թէ հասարակաց պաշտօնէի մը համար սրչափ դժուարին է սիրելի և հաճելի լինել տահասարակ ամենուն . գիտէ թէ ամեն տեղ կգտնուին այնպիսի անձինք որ հակառակասէր ոգւով կամ այլեւայլ անձնական նկատմամբ պաշտօնէից վրայ անդադար մանրադիտակով կնային որպէս զի պակասութեան բիծ մը գտնեն և կընեն լեռներ կեղծելով հրապարակ հանեն :

Կ. Պօլիս

10 Մայիս 1872

...

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջին օրերս երկու երեւելի խընդիրներ կարգադրեցան շնորհիւ կայսերական կառավարութեան :

Յայտնի է թէ Պուլղարը իրենց Էքզարքն ունեցան , և այսուհետեւ յուսկան Պատրիարքարանին լծոյն տակ

չեն գտնուիր: Պուլիարաց ուրախութիւնը մեծ է, հանդէսներ կկատարեն և իւրենց եղած առանձնանորհութեանց համար խորին շնորհակալեաց յայտարարութիւններ կմատուցանեն կայսերական բարեխնամ կառավարութեան, առողջին համարելով յունական Պատրիարքարանին բանադրանաց սպառնալիքն և ուրիշ այսպիսի հին ու անգոր դէնքերն, զորս օրհասական ճգամը տակաւին կշողացունէ յիշեալ պաշտօնատունը ընդդէմ Պուլիարաց:

Նոյնպէս մեր Հռոմէական ազգայինք մեծ ուրախութեան մէջ կգտնուին, իւրենց ազատ ընտրութեամբ իրենց դուռն ու Պատրիարք ունեւով Տիգրանակերտի Քիւրէլեան Յովհան Գերապայժառը, որոյ կայսերական վաւերացման ու պաշտօնական ընդունելութեան հանդէսները պիտի կատարուին այսօր կամ վաղը: Այսպէս թէեւ ուշ բայց վերջապէս խորտակեցաւ փրկեցաւ Հասունի երկաթի դաւազանը, որ՝ վատիկանի չաստուածոյն բռնութեանց մէջ միաժողովուրդ մեր բաժանեալ ազգայնոց վրայ ծանրացած էր երկար ժամանակէ հետէ: Եւ ինչպէս կը հիշենք ինչորհա հարուածոց տակ, և փոքր մի եւս ի կորուստ պիտի երթային: Սակայն, դեռ եւս կտեսնուի Հասունեանք ըստած խումբ մը, որ կողմէ պաշտօն տանիլ և երկրպագութիւն մատուցանել վատիկանի չաստուածորդոյն Հասունի, և ուրեւնորա երկաթի դաւազանին հարուածները: Այս խումբը իբրեւ չեղեալ կհամարի Պատրիարքին ընտրութիւնը, կըողտքէ, խղճիս դէմ է՝ կըսէ, բանադրեալ եկեղեցականի մը իշխանութեան տակ գտնուիլ: Այս խումբը միանգամայն կըջանայ որ եկեղեցիներն և ուրիշ բարեպաշտական հաստատութիւնք Հռոմէական ազգայնոց ձեռքը չանցնին: Կըսուի, թէ Հասունեանք դրդմամբ և խորհրդով Հասունի՝ Ղալաթիոյ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյն դռները կամրացունեն, որպէս զի անկարելի լինի բանալ: Սակայն, այս խումբը կատաղութեամբ երբէք չյիշէր թէ անհրաժեշտ է որ իւր նպատակին հասնի, և թէ՛ ազգային հաստատութիւնք անպատճառ իրենց հարազատ տէրերուն պիտի յանձնուին: Այս խումբը երբէք չյիշէր, թէ խիստ է աքացել ընդդէմ խթանի, այսինքն՝ ընդդէմ ազգային և կառավարական իրաւանց:

Մեր Հռոմէական ազգայիններէն Տալուտ փաշայի աստիճաններն առնուեր են և ամսականը կտրուեր է:

Կյիշեն ընթերցողք, թէ այս անձն իրաւանաւ կառավարութեան և հասարակային շինուածոց մեծ պաշտօնները վարած է վախճանեալ Աւրի փաշայի օրով, և բաւական ժամանակէ հետէ օգտփութութեան պատճառաւ Եւրոպայ կգտնուի:

— Պաղտատի նորընտիր կուսակալը Պաղտատ հասեր, և նախորդ կուսակալ Միտհաթ փաշա մայրաքաղաքս գալու համար ճամբոյ ելեր է:

— Վերջին պատերազմը կայսերական կառավարութեան չորս միլիոն իրայի չափ ծախուց դուռ բացեր է, ինչպէս

յայտնի է՝ այն ատեն ուրիշ կառավարութեանց պէս Բ. Գուռն ալ Բէտիֆ դուռն մէկ մասը ժողովել և զինուորելուն պատճառաւ:

— Սըվադի կուսակալ անուանեցաւ Էնկիւրիի կուսակալ Էսաթ փաշա, որուն յաջորդեց Սէլանիկի նախորդ կուսակալ Նուսրէթ փաշա: Եւ մէնի կուսակալ Բէտիֆ փաշա Շուրայի-Տէվլէթի անդամ կարգեցաւ:

Ելումսից պաշտօնէութիւնը՝ ելումսից պաշտօնէութեան նախորդ խորհրդական Էմին Էֆէնտիին, Պօլոյ քաղաքապետութիւնը՝ Շուրայի Տէվլէթի անդամներէն Պէսլիմ պէյին, հասարակաց շինուածոց պաշտօնէի խորհրդականութիւնը՝ Պօլոյ նախորդ քաղաքապետ Աւրի պէյին յանձնուեցաւ:

Տրապիզոնի կուսակալ անուանեցաւ ելումսից նախորդ պաշտօնեայ Ղալիպ պէյ:

Սէլանիկի կուսակալ կարգեցաւ Ֆերիք (ժողային) Խուրշիտ փաշա:

Բարեկարգութեանց մասնաժողովոյ անդամ անուանեցաւ Վահան Էֆէնտի, Սուլթանիէ վարժարանին անկախ տնօրինութեան պաշտօնը վրան մնալով:

Անտառաց վերատեսուչ կարգեցաւ Տատեան Յարութիւն Էֆէնտի, Էսհամը-Ճէտիտէի վերատեսուչութեան պաշտօնը վրան մնալով:

— Մայրաքաղաքս գտնուող իտալացիք, ուղեւով իրենց յատուկ հիւանդանոց մի կառուցանել մայրաքաղաքիս մէջ, հանգանակութեան տոմար մը բացեր և շատ դրամ հաւաքեր են:

— Ենի գիւղի մէջ հետեւեալ դէպքը պատահեր է: Ոչխարաց հօտ մը պարտէզ մը մտած լինելով, պարտիզպանը՝ որ 70 տարեկան ծերունի մ'է եղեր, չուղեւով ընդունիլ այս ինքնեկ հիւրերն ու քնասել պարտիզին, քաղցրութեամբ դուրս հաներ է: Սոցա տէրն եղող մտավաճառն իմանալով՝ այնչափ բարկացեր է որ իսկոյն գացեր յիշեալ ծերունին գրկեր և պարտիզին հօրը նետեր է, ուր խեղդամահ պիտի լինի եղեր խեղճն եթէ չուտով օգնութիւնք չհասնին:

Պարտիզպանին մէկ ոտքը կոտրեր է հօրը նետուած ատենը: Մտավաճառն ալ բանտարկուած է և անշուշտ իւր այս գազանական խռովութեան պատիժը պիտի կրէ:

— Ի խնդրոյ դահաժառանգ իշխանին Գերմանիոյ, Օգոստոսիառ Սուլթանին կողմանէ եկեղեցւոյ շինութեան համար Երուսաղիմայ մէջ ընծայեալ գետնէն՝ հիմնարկութեան համար փորուած ատենը՝ մեծ ամանով մը հին դրամներ գտնուեր են, որ եկեղեցիին շինութեան ծախուց բաւական լինելէն զատ հաստատ եկամուտից տէր ալ կընէ եղեր:

Կըսուի, թէ գերմանացի գիտունք կանխաւ գիտելով յիշեալ գետնին տակ այսպիսի հարուստ գանձի մը ծածկը ուժ լինելն, դահաժառանգ իշխանին իմացուցեր են որ նոյն գետինը խնդրէ: Ի՞նչ և իցէ՞, գերմանացւոյ այս յաջողութեանց պատճառ՝ կամ իրենց բաղդաւորութիւնը և կամ իմաստութիւնն է, յարոց զուրկ կգտնուինք մեք:

— Միջագիւղի բնակիչներէն Անէսթի անուն 22 տարեկան ախատասէր երիտասարդ մի մօտերս գիւղին վերին կողմը ընկող ծառի մը տակ պառկած լինելով, արթնցած ատենը մարմնոյն վրայ գէշութիւն մի կզգայ, և երբ ոտք ելնել կողմէ կնայի որ ոտքը ձեռքը և բութր անդամները չեն շարժեր. կսկսի պօռալ, հոն կհասնին մօտը գտնուողները և կվերցունեն կտանին տունը, ուր թէեւ հինգ օր շարունակ դեղ ու դարման կը տրուի, բայց բժշկութիւնը անհրաժեշտ լինելով՝ կվճարէ կենաց ընթացքը:

Երիտասարդին մեռած օրը յիշեալ ծառոյն տերեւք ալ թառամեր, չորցեր են: Այս դէպքին բուն պատճառը դեռ յայտնի չէ, թէեւ զանազան գիտողութիւնք կան:

— Սոլթօ անուն նախադատեալ աւազակ մի ասկէց վեց ամիս յառաջ Գուլէ-Գափուռ ոսկերչի խանութէ մը ժամացոյց մի գողնալուն պատճառաւ բանտարկուած բայց փախած էր: Այս օրերս այս չարագործն գտնուեր է Մարմարայէն եկող նաւու մը մէջ ի շնորհս ոստիկանութեան ծառեալ գործակալի մը, որ ճամբորդներն աչքէ անցուցած ատենը տեսեր է յիշեալ անձն որ կջանայ ինքզինքը աչաց տեսութենէ գողնալ՝ նախապատեաց մէջ ծածկուելով:

— Անցեալ շաբթու մէջ Հրէից խախտագլուխը Ֆէնէր Յունաց Պատրիարքին տեսութեան դացեր է: Ըստ ումանց՝ խնդրեր է որ իզմիրի՝ յունաց խորատ տրուի Հրէից հետ ատելութեամբ և թշնամութեամբ չվարուելու համար. իսկ ըստ այլոց՝ Երուսաղէմ երթալու գիտաւորութիւնը յայտնելով առաջարկեր է յանձնարարական դրեր տալ իւրեն:

— Իսկիւտարի Սէլամիէ թաղին մեծ փողոցին մէկ կողմը՝ որ երեսունի չափ հայկական մեծ տուններ կպարունակէր, բոլորովին մոխիր դարձաւ երկուշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը:

— Աղեկանդրիայէն հետեւեալ լուրերը տրուած են մեզ, մայիս 2 թուով նամակաւ մի:

1. - Հրէայ երիտասարդ մը զարկին Մէշիյէ ըստած թաղը:

2. - Մէկ քանի օր յառաջ քանի մը յոյն աւազակներ իտալացի վաճառականի մը տուն ցերեկ ատեն մտնելով, տանտէրը կսպանեն և մէկքանի հաղար լիւրա առնելով խոյս կուտան:

3. - Ոստիկանութեան գործակալներէն Մուսթաֆա Գափտան անուն հանրածանօթ անձն զարնուեցաւ, բայց վերքը մահացու չէ: Ոճրագործը իւր հիւպատոսարանը կբանտարկուի, բայց ջատկի տօնի պատճառաւ կարճակուի և քաղաքին մէջ ազատ կըլնի: Տեղական կառավարութիւնը հիւպատոսարանէն կպահանջէ այս անձը, բայց չտրուի:

4. - Խաղի (խումար) համար երբէք արգելք չկայ. խաղարանները իբրեւ երեւելի գրամատուններ արձակ համարձակ կգործեն: Վայ անոր, որ այս տեղերուն կմերձենայ. մօրէ մերկ դուրս կենէ:

Գերմանիոյ կայսրն հրամայեր է եկեղեցեաց համար զանգակ շինել ընթացող տարի մէջ գրաւեալ գաղղիական թնդանօթները :

— Գաղղիացիք որ վերջին պատերազմէն յետոյ ժամ առ ժամ կ'ապաստեն տեաներէն թէ Պիզմարդի գլխուն վրայ ուսկից քար մը պիտի իջնայ ու պատուէ, և թէ Գերմանիոյ դէմ որ կողմէն իրենց դաշնակից պիտի ելնէ, — այս օրերս կուգեն հաւատացունել, թէ Ռուսիոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայ անտանի կորչաքօփ իշխանին և Ռուսաց կայսեր մէջ ինչ ինչ խնդրոց պատճառաւ անհամաձայնութիւն ծագելով, իշխանը հրաժարական տուեր և կայսրն ալ ընդուներ է, բայց ապա ի շնորհս նորա բաղձամտայ ծառայութեանց իբր թէ վեց ամսոց համար հանգիստ հրամայեր է, ուսկից վերջն լինելիքն անյայտ է :

Գաղղիացիք կուգեն որ հրաժարած լինի կորչաքօփ, որովհետեւ Գերմանիոյ ջերմ բարեկամ է և թերեւս Ռուսիոյ աւագանոյն մէջ նորա չափ Գերմանիոյ բարեկամ մէկը չդատուիր, մինչդեռ հակալիրք շատ են :

— Գահակորոյս Նաբոլէոնի կողակից եւզինէ տիկինը ծանր հիւանդ է եղեր :

— Գաղղիական լրագիրք սաստիկ բարկացած են Անգլիոյ և Պելճիգայի կառավարութեանց դէմ, և ծանր դիտողութիւններ կ'ընեն, իմացած լինելով որ Պելճիգայի թագաւորն ու Գերմանիոյ կայսրն հին Անգլիա գտնուած ատեն ամեն կողմէնքներու մէջ միշտ Գերմանիոյ կայսրն յիշուեր է և նորա կենաց համար բաժակներ քամուեր են, առանց երբեք Գաղղիոյ անունը տալու :

— Ճարտնի կայսրը վերջին օրերս խնճոյք մի տալով բոլոր բարձրաստիճանի պաշտօնակալաց և աւագանոյն, ազդու ատենախօսութեամբ մը նոյա ուշադրութիւնը հրաւիրեր է քաղաքակիրթ եւրոպայի վրայ, և երկրին օգտին ու յառաջող իմութեան համար՝ դիտութեանց ու արհեստից անհրաժեշտ կարեւորութեան վրայ խօսեր է : Այս կայսրն ոչ միայն խօնքով այլ և զանազան գործերով կ'ապացուցանէ յառաջող իմութեան ու լուսաւորութեան սիրող լինելն, և այս պատճառաւ մեծ անուն կ'ոտանայ եւրոպայի մէջ :

Այս կայսրութեան երկրագործական ու արուեստական արդիւնքն պիտի տեսնուին Վիէնայի Արուեստահանդիսին մէջ :

— Հեռագրական ծանօթութեանց նայելով, թուի թէ Գերմանիա Պ. թիէրի խոստմանց փտահելով պիտի հաճիրոյն ժամանակէն յառաջ զօրքը Գաղղիայէն հանել :

— Ճեղայիլը փոքր գաւառացի մէջ 584 դպրոց և 52394 ուսանողք կան եւրպ :

— Կըսուի, թէ Գերմանիոյ և Ռուսիոյ կայսերք անձնական առողջութեան կողմանէ լաւ վիճակի մէջ չեն գտնուիր, և շատ մարդոց խորհրդածութեան նիւթ եղած է նոյա վախճանէն յետոյ պատահելիքն :

— Ճարտնի և Չինաստանի կառավարութիւնք դաշնագրութիւն մը հաստատեր են մէջերնին, որ օդնեն մէկմէկու՝ եթէ օտար կառավարութեան մը կողմանէ իրենցմէ մէկուն վրայ յարձակում լինի :

— Անգլիոյ կառավարութիւնն այս օրերս առաւել մեծ հոգ կ'տանի զինւորական պատրաստութեանց համար : Ծովեզերքը կ'ամրացունէ և թնդանօթներն ու նաւերը կ'աւելցունէ :

Նոր վիճակագրութեան մը նայելով այս երկրին բոլոր բնակչաց թիւն 25 միլիոն է, և մշակութեան համար շատ տեղ չունի, բայց երկրագործութիւնը շատ յառաջ գացած է :

— Հաշիւ եղած է, թէ 1800 էն մինչեւ ցայժմ տեղի ունեցած պատերազմաց պատճառաւ մեռնողներուն և վիրաւորներոյ թիւը 18 միլիոն եղած է : Միայն վերջին պատերազմին ատեն, Գաղղիա՝ 96000, և Գերմանիա՝ 112038 հոգի կորուսած է :

Յիշեալ ահագին հաշուոյն մէջ չէ նոյն թուականէն հետէ պատերազմաց պատճառաւ թուրքիոյ ըրած կորուստը :

— Հռոմայ մէջ և Իտալիոյ այլեւայլ կողմերը բաղձաթիւ գերմանացի զինուորականք կ'գտնուին : Կը հաստատեն, թէ իտալական կառավարութիւնը սոցա խորհրդով կ'ընտրուի զինուորական կարգադրութեանց մէջ, և թէ՛ զինուորական խորհրդակցութեանց ալ ներկայ կը գտնուին ի ծածուկ կամ ծպտեալ կերպարանք :

Իտալիոյ ծերունի զինւորականք դոհ են սոցա ներկայութենէն, և լաւ կ'համարին Գերմանիոյ լծոյն տակ գտնուիլ քան թէ Գաղղիոյ :

— Լուր կայ, թէ Ռուսիոյ կայսեր գահաժառանգ որդին այս օրերս փարիզ պիտի երթայ :

— Ամերիկեան եօթը նաւերէ բաղկացեալ տորմիդ մը մը այս օրերս Մարսիլիա հասեր, և հրամանատարն փարիզ գացեր է :

ԱՁԴ

Սամառնի ազգային պատուաւոր ընտանեաց մէկուն համար, հայերէն լեզուի՝ դաշնակի և ձեռագործի հմուտ վարժուհի մը կուղուի :

Պատրաստութիւն ունեցողին՝ պէտք եղած տեղեկութիւնները կըտրուին լրագրոյս անօրինութեան կողմանէ :

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՔԵՅ ԵՒ ՅՕՐԻՆԵՅ

Տ. Լ.

Կը գտնուի բոլոր Հայ գրաւաճառաց քով, և կ'ամուրջի գլխոյն Պարագան գլին 4 զրուշ :

Կեդրոնատեղին է Գ. Ս. Ֆրէնկեանի գրատունը Մէրճան փողոց թիւ 67 :

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ԹԻՒ Ա.

Պարբերա՞յ՝ ընդդէմ ընտանեաց մարդկային կենաց համարող, երջանիկ և երջաք կենսոյ անցնելու միջոցները :

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Բովանդակութիւն. — Անգլիոյ գոհար մը. Հին ազգաց մէջ կենաց դարմանումը. Առողջ ծնողք. Ամուսնութիւն. Կրթութիւն մանկանց. Գոն. Մարմնամարդութիւն. Մորթի մարդութիւն. Բուտրա. Պոյա. Միախոտ. Քիթախոտ. Ուտելիք. Խմելիք. Քորսէ և ուրիշ ըմպելիք երկու թշնամիք կենաց :

Գին 2 զրուշ : Կը ծախուի գրաւաճառաց քով և Պարագան : Կեդրոնատեղի՝ Ֆրէնկեան գրատուն, Մէրճան :

ՄԱՆՈՆ ԼԻՍՔՕ

Ընտիր բարոյավէպ մը որ մեծ ընդունելութիւն գտած է բոլոր եւրոպական ազգաց մէջ :

Կը ծախուի Չաքմաքճըլար-Եօքուշու թիւ 10 Տէտէեանց վաճառատունը և հայ գրաւաճառաց քով, գին 12 զրուշ :

Երուսաղիմայ միաբան Գերապատիւ Տ. Իսահակ Ս. Արքեպիսկոպոսի և Սալիքիէան արժանապատիւ Տ. Տիմոթէոս վարդապետի, անգլիացի բանտարկելոց ազատութեան խնդրոյն պատճառաւ ի Հապէշաստան ըրած ուղեորութեան և պանդխտութեան պատմութիւնը՝ յորում Հապէշաց բարոյական, քաղաքական ու կրօնական վարույց վրայ ալ տեղեկութիւնք կան, — այս անգամ Երուսաղիմայ վանական մամլէն ի լոյս ընծայուած և մայրաքաղաքս հասած լինելով, կ'ծախուի ի գին մէկ արծաթ մէճլտ :

Ահաւասիկ, ամենայն հետաքրքրութեան արժանի պատմութիւն մը : Կարծեմք, այս պատմութեան ընթերցման համար ալ հրաւեր պէտք չէ մեր կողմէն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳՐԵՅ ՎՐՈՅՐ

Ընտիր հաւաքածոյ մը որ կը ազգայնացի և այլ զանազան նիւթերու վրայ գրուած 70 նամակներէ : Պ. Վրոյը և իւր բեղմնաւոր տաղանդը վաղուց ծանօթ ըլլալով ընթերցասիրաց, այս մասին որ և է գովեստ աւելորդ կը համարինք :

Կը ծախուի Չաքմաքճըլար-Եօքուշու թիւ 10 Տէտէեանց վաճառատունը և հայ գրաւաճառաց քով, գին 15 զրուշ :

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆԶԻ

1. Միայն չարած օրերը կը հրատարակուի :
2. Տարեկան բաժանորդացիին է միայն երկու օր, ծախ մէճլտ՝ կանխիկ վճարել թէ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ գաւառաց համար :
3. Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
4. Հատը 40 փորայ է, և կ'ընտրուի ամեն Հայ գրաւաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով :
5. Շտապման տուը 40 փորայ է մէկ անգամի համար : Աւելի աման կըլլայ աւելի անգամներու համար :
6. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելիս աւ Տարեկ. Տէր Հ. Ս. Աւանաճեան, Կ. Պոլիս Գիւլքէփ խան փարի յարի թիւ 26 :

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎԱԿԻՄ ԳԱՎԱՅԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՔՐԻՐԴՅԻ ԲԱՆ ԿԱՐԻ ՅԱՐԻ ԹԻՒ 26